

AFT Co.m. 23.10.48 Hva har vi lært?

Bemerkninger til riksstredebatten i Odelstinget
Av kaptein Einar M. Hauglie

Det har under debatten i Odelstinget om riksstredebatten vært fremholdt at denne debatt føres bl. a. for å dra nyttig lærdom for fremtiden av det som ble gjort og ikke gjort, i det tidsrom Undersøkelsskommissjonens arøeid omfatter.

Et av de viktigste ankepunkter mot forhenværende utenriksminister Koht,

gjelder at han ikke reagerte på meldingene fra Berlin i de første april dager i 1940, om at et tysk angrep på Norge var forestående. Koht hevder at han ikke festet lit til disse meldinger, fordi lignende meldinger et par ganger tidligere hadde vist seg å være upålitelige.

Kohts holdning overfor meldingene fra Berlin i de første april dager i 1940 danner et av de sentrale og mest høydramatiske kapitler i beretningen om krigsåret 1940.

Spørsmålet blir da hvilken lærdom de ansvarlige myndigheter vil dra av fhv. utenriksminister Kohts behandling av de nevnte meldinger og de konsekvenser hans holdning fikk.

Jeg har ikke sett dette spørsmål behandlet i Odelstingets debatt, og benytter meg derfor av min rett til frimodige ytringer til å gjøre et par bemerkninger om dette spørsmål:

Enhver sjef — enten han er utenriksminister, militær sjef eller sivil forretningsmann — som for sine beslutninger er avhengig av meddelelser om forhold han ikke selv direkte kan kontrollere, vil måtte være sterkt kritisk innstilt til de meddelelser han får.

Et effektivt og pålitelig etterretningssystem bør være slik utbygd og trimmet, at enhver melding automatisk utløser en granskning av meldingen, og granskningen vil da gi som resultat, enten at meldingen bekreftes, korrigeres eller avsannes. Vet sjeften at hans etterretningssystem ikke er effektivt og pålitelig, vil konsekvensen herav måtte bli, at han er nødt til å holde en høyere beredskap eller regne med en større sikkerhetsmargin i sine disposisjoner.

Gjør han ikke dette, tar han chansen som er uforenlig med hans ansvar. Dette er anerkjente erfaringssetninger. Jo større rekkevidden av sjefens beslutninger er, desto mer omhyggelig må han være i sin analyse og kritikk av de motatte meldinger. All erfaring viser også at selv den tilsynelatende ubetydeligste melding bør gransknes.

Man skulle derfor ha lov til å vente at fhv. utenriksminister Koht hadde tatt de nødvendige skritt for å få de foran skisserte regler fulgt i Utenriksdepartementets etterretningstjeneste. En slik forholdsregel skulle falle særlig naturlig for hr. Koht, som er historiker og vitenskapsmann med forskerens systematisk kritiske innstilling overfor sine kilder.

I april dagene 1940 sviktet den kritiske granskning av en viktig melding. Det må derfor være legmannen tillatt å spørre: Hva har myndighetene gjort forat noe lignende ikke skal kunne hende på ny?

Det har også under odelstingsdebatten vært hevdet at de militære sjefene ikke i tide ga storting og regjering full beskjed om forsvarets svake stilling.

Jeg skal ikke her komme inn på om dette virkelig var så, men det er i den forbindelse unektelig særdeles interessant å lese hva generaløyntnant Ruge skrev i Samtiden i august 1935.

Generaløyntnanten skrev:

«Der er ulike meninger om krig og krigsforberedelser, har alltid vært det. Men når krigen først er der, prøver nu allikevel den som blir angrepet, gjerne å verge seg så godt han kan med de midler han har. Og strekker midlene ikke til, så melder spørsmålet seg om hvem som har ansvaret for at staten ikke var bedre forberedt på dette. I slike situasjoner retter den offentlige mening gjerne spørsmålet til de militære som i første hånd steller med forsvarsforberedelsene. Og ønsker gjerne å se dem hengt, hvis forsvaret ikke er i orden når landet har bruk for det.»

Det begynner å samle seg torden-

skyer over Europa nu. Og som en av dem som har utsikt til å bli hengt når uværet bryter løs, vil jeg gjerne nytte leiligheten til å si noen ord i tide, før spørsmålet om hengning blir aktuelt, og før det kanskje blir for sent å få brakt forsvaret i orden.»

Videre i artikkelen påviser generaløyntnanten — belyst ved eksempler — at det når det gjelder landets forsvarsberedskap ikke er tilstrekkelig å gi bevilgninger. Det kreves også den nødvendige tid for å gjøre bevilgningen effektiv, og den nødvendige tid kan, både når det gjelder anskaffelse av materiell og øvelser, strekke seg utover flere år. — opptil 5—6 år.

Jeg har tillatt meg å sitere generaløyntnant Ruges artikkel i Samtiden 1935, fordi det ikke bør glemmes hva generaløyntnanten den gang skrev, og fordi hans ord har bud til dem i dag som bærer det konstitusjonelle ansvar for vår forsvarsberedskap.

Einar M. Hauglie.

MORS

104318